

פרק יח / ברוריה בן-דוד (וייס)

האם היטיב ה' למיכה כאשר קיווה?
לא, להפך ה' הביא עליו צרה.

כיצד?

הפורענות באה עליו בעטיו של שבט דן שתר לו נחלה חדשה בצפון הארץ.

היכן משתרעת נחלת דן?

בין יפו לבין סביבות צרעה ואשתאול. "ויהי גבול נחלתם צרעה ואשתאול ועיר שמש" (יהו' יט מא).

מדוע חפשו נחלה חדשה בצפון הארץ?

כי רובה הגדול של נחלתם נשארה בידי נכרים. "וילחצו האמרי את בני דן ההרה כי לא נתנו לרדת לעמק" (א לד), כלומר: העמק נשאר בידי האמורי, גם הפלשתים דחקו את רגלם.

כיצד עשו זאת?

חמישה אנשים משבט דן הלכו לרגל את הארץ ולחקרה, בלכתם צפונה סרו לבית מיכה וזיהו את הלוי שכנראה עבר בזמן נדודיו דרך צרעה ואשתאול והיה מוכר להם. הנער הלוי שאל להם בה' ע"י האפוד דבר שלא היה רשאי לעשות כי אינו כוהן. תשובתו הייתה מעודדת "לכו לשלום נכח ה' דרככם אשר תלכו בה" (פס' ו). ה' ידאג שתצליחו בדרככם. הם הגיעו לליש (או לשם) הנמצאת ליד אחד ממקורות הירדן הגדולים. ליש הייתה מושבה צידונית קטנה שהייתה מנותקת מהחוף. נחלת נפתלי חצצה בין בני ליש לבין אחיהם הצידונים במערב. בספר יהושע מסופר על לכידת לשם ע"י שבט דן : "ויצא גבול בני דן מהם, ויעלו בני דן וילחמו עד לשם, וילכדו אותה ויכו אותה לפי חרב, וירשו אותה וישבו בה ויקראו ללשם דן כשם דן אביהם" (יהו' יט מז). כבר בברכתו לדן רמז משה על כיבוש ליש בצפון הארץ "דן גור אריה יזנק מן הבשן" (דב' לג כב). ליש משמעותה אריה. שבט דן לא הוריש את העמק כולו, את דן הצפונית הוא לכד הוריש וגם ישב בו.

מדוע בחרו דווקא בעיר ליש?

א. היא שכנה ליד מקורות הירדן. ב. "ויראו את העם אשר בקרבה, יושבת לבטח כמשפט צידנים, שקט ובטח ואין מכלים דבר בארץ יורש עצר, ורחוקים המה מצידנים, ודבר אין להם עם אדם" (פס' ז). כלומר: שלום להם מבית ומחוץ, לאנשי ליש לא היו סכסוכים ומלחמות עם שכנים, לא היו בקרבם עמים העלולים להסתכסך אתם, או לכרות עמם ברית ולעזור להם בעת צרה, וגם חייהם המדיניים הפנימיים היו שקטים, כי לא היה להם שליט אכזרי שיכלים אותם ושייטול את חירותם. הם היו חיו בשלווה ועסקו במסחר כדרך הכנענים בצפון, לכן בני דן בטוחים היו שינצחו אותם.

כיצד זרזו את בני שבטם לרשת מיד את תושבי ליש?

הם סיפרו : א. תושביה יושבים לבטח ואינם חוששים שיתקיפום לכן קל לגרשם.
ב. הארץ רחבה לא חסר בה כלום האדמה פורייה ומלאת כל טוב.
ג. ה' נתנה בידינו (לפי דברי הכוהן ששאל באפוד).

איזו צרה באה על מיכה?

שש מאות איש חגורים כלי מלחמה יצאו לליש בדרכם חנו זמן מה בסביבות קריית יערים (אבו גוש בימינו) (מוזכרת ביהושע ט יז), ולכן נקרא המקום בו חנו בשם מחנה דן. חמשת המרגלים שימשו מורי דרך ובדרכם סרו לבית מיכה. "ויקחו את פסל האפוד ואת התרפים ואת המסכה, ויאמר אליהם הכהן: מה אתם עשים? ויאמרו לו החרש, שים ידך על פיך ולך עמנו והיה לנו לאב ולכהן" (פס' יח יט). החרש, שים ידך על פיך, כפל העניין במילים שונות. שים ידך על פיך מבטא ציורי לשתיקה ("פנו אלי והשמו ושימו יד על פה" איוב כא ה). הלא מוטב לך להיות כוהן במקדש השייך לשבט שלם מאשר במקדש של איש פרטי. "ויטב לב הכהן" והוא עצמו הביא את תשמישי הקדושה והצטרף לבני דן. מיכה רדף אחריהם עם שאר תושבי הכפר, "מה לך כי נזעקת?" שאלוהו. מיכה השיב להם: "את אלהי אשר עשיתי לקחתם, ומה זה תאמרו אלי מה לך". האם יש רעה גדולה מזו, מה נשאר לי אחרי שלקחתם את היקר לי ביותר, את האלוהים שעשיתי במו ידי. מסכן, את האלוהים שעשה במו ידיו גזלו ממנו, מה שהוא עשה בידיים נלקח ממנו בידיים.

מה ענו לו החמסנים?

"אל תשמע קולך עמנו (כשם שאמרו לכוהן שים ידך על פיך פס' יט), פן יפגעו בכם אנשים מרי נפש ואספתה נפשך ונפש ביתך" (פס' כה). התנגדותך תביא כיליון על עצמך ועל ביתך.

"וילכו בני דן לדרכם וירא מיכה כי חזקים המה ממנו וישב אל ביתו" (פס' כו).

מה עלה בגורלה של ליש?

"ויכו אותם לפי חרב ואת העיר שרפו באש ואין מציל כי רחוקה היא מצידון ודבר אין להם עם אדם" (פס' כז כח). ליש "נתקדשה" לאחר כיבושה ע"י בני דן, ובתקופה מאוחרת העמיד בה אחד ממלכי ישראל ירבעם בן נבט את עגלי הזהב (מל"א יב כו-כט).

תולדות המקדש אשר בדן רצופים מעשי גנבה, גזלה ורצח. על העיר ליש השקטה והבטוחה התנפלו בני דן ללא סיבה וחמסו אותה מידי תושביה, הקימו מקדש, שמו בו פסל ומסכה שנעשו מכסף גנוב ונגזלו מידי מיכה יחד עם הכוהן. יהונתן בן גרשם בן מנשה (משה) ובניו שימשו כוהנים במקדש. "ויהונתן בן גרשם בן מנשה" (הנו"ן תלויה כתובה מעל השורה), לפי מסורת חז"ל היה הלוי המשרת לפני הפסל מזרע גרשם בן משה (שם' ב כב) ומפני כבודו של משה הוסיפו נו"ן.

כיצד אפשר לקדש מקום כזה?

כפי שכבר למדנו: בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה.

עבודה בכתב

- 1) האם היטיב ה' למיכה כפי שקיווה?
- 2) מדוע בחרו בני דן בעיר ליש כנחלה?
- 3) קראו בספר דברים לג כב מה מרמז לנו הפסוק?

- 4) מדוע חיפשו בני דן נחלה חדשה?
5) כיצד נקראת ליש בספר יהושע פרק יט פס' מז ומדוע?
6) קיבוץ נבנה על שם העיר שבנו בני שבט דן מה ידוע לך על הקיבוץ?
7) מה מאפיין את המקדש בליש?

8) התכירונו? מי אנחנו?

- א. הלכנו לחפש נחלה.
ב. הבטחתי למרגלים הצלחה בדרכם.
ג. זרזנו את אחינו לרשת את ליש.
ד. גנבנו מבית מיכה את הפסל המסכה והכוהן.
ה. רדפנו אחרי בני דן הגזלנים.

9) מי אמר למי?

- א. לכו חקרו את הארץ.
ב. מי הביאך הלא ומה אתה עשה בזה ומה לך פה?
ג. ואהי לו לכהן.
ד. לכו לשלום נכח ה' דרככם אשר תלכו בה.
ה. כי ראינו את הארץ והנה טובה מאד.
ו. שים ירך על פיך ולך עמנו והיה לנו לאב ולכהן.
ז. מה לך כי נזעקת?
ח. אל תשמע קולך עמנו פן יפגעו בכם אנשים מרי נפש.